

երևակի, բայց և ոչ մէկն այս միութեան իրարու մտեցած են գոնէ աստիճան մի, ուստի գիտնականներն կարճատես պէտք էին ըլլալ որ փոխանակ 2 և 3 միութեան տեսնելու մէկ միայն տեսած են. դարձեալ այդ աստեղ գիտաւոր ըլլալուն և ոչ իսկ հաւատք պէտք է ընծայել, որովհետեւ արդէն իսկ նոյն ժամանակ խիստ լաւ կրնային զանազանել գիտաւորն աստեղէն, և ոչ այլ ծանօթութիւն մ'ունինք, թէ նոյն ժամանակներ տեսնուած ըլլալ գիտաւոր:

Արդ այս ամենն իմանալէն ետև պատճառ մի չունինք սպասելու որ վերստին տեսնենք Բեթղեհեմի աստղն այս դարու վերջը. վասնզի եթէ ստու-

գիւ աստղ մի տեսնուի, քսաներորդ անգամ պիտի ըլլայ որ այս բանս պատահի, և սոսկ աստեղագիտաց համար հետաքննական պիտի ըլլայ. այսպիսի պարագայի մէջ պիտի սահմանուի ինչպէս եղած է 1766 հիւսիսային շրջանակին վերայ տեսնուած աստեղ համար, և կամ 1885 Անդրոմեդէս միգամած աստեղ մէջ, վասն զի այդ տեղէն բաւական հեռու պատահած է մեծ հրդեհէն՝ որոյ ճարակն գլխաւորապէս ջրածինն եղած է, և որուն բոցն ահագին հեռաւորութեան պատճառաւ մեզի շատ ուշ տեսանելի եղաւ և գրեթէ քիչ ժամանակ յետոյ արդէն կրակն անցեր էր:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ՄԻ ՈՒՐԲԵՆՈՅԻՒՄԷ Ի ՄԷՋ Ի ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՐԻՋ ՌԱՓԱՅԵԼԻ. — Տանուհինդ տարիններէ ի վեր Ուրբենոյի քաղաքատեսչութիւնն (municipio) մտադիր էր յիշատակարան մի կառուցանել Ուրբենոյի մէջ ի յիշատակ իւր անմահանուն նկարչին Ռափայելի, որ և պիտի շինուէր նոյն քաղաքատեսչութեան դրամով և միանգամայն տէրութեան և հասարակութեան ձեռնտուութեամբ: Յիշատակարանիս նախատիպն պատրաստուելով՝ իմացուեցաւ որ շինութեան համար կարելորդ է ութսուն

հազար փունկ. ուստի և հետամուտ եղան գումարիս հաւաքման: Արուեստագիտաց համամրցութեան առաջարկուելով ուրուագիծն և անոր շինութիւնը, յաղթող եղաւ Լուիգի Բեյլի անուն Տորինեցի քանդակագործն, որոյ արդէն ծանօթ է ճարտարութիւնն իւր շինած յիշատակարանով մի ի յիշատակ Միլտանայի պատերազմին մէջ ընկողներուն, որ կը դառնի ի Միլան, Ուսուցիչն Բեյլի այն ինչ յանձնարարութիւնն ընդունած՝ սկսաւ իսկոյն արագութեամբ աշխատիլ, և այժմ յիշատակարանն աւարտած է: Մարմարիոն քարերն արդէն շինուած պատրաստ են, նոյնպէս նաեւ բոլոր արձաններն և որմախորշերու (nicchia) ութ շքադրամքն (medaglione) և խոյակներն ձուլուած, միայն կը սպասուի ճարտարապետական մասի գործադրու-

1 Միլան իտալոյ քաղաքներէն մին է Ուրբենոյ. արքեպիսկոպոսանիստ, ունի հնամարտ և նորոգ մի ազնուականաց. այլ եթէ ասոնցմէ աւելի պարծանք մ'այլ ունի, այն է՝ զի 1483 Թուականին ընծայած է համբոյն իտալոյ գեղազոյն նկարչին Ռափայելի:

թեան կատարման, այնպէս որ առաջիկայ մայիս ամսոյն մէջ յիշատակարանս կրնայ հանդիսապէս կատարել իւր նաւակատեաց հանդէսը. հանդիսապէս ըսինք՝ վասն զի իտալիոյ թագաւորն այլ ներկայ պիտի գտուի հանդիսիս, ի պատիւ աշխարհիս ամենէն մեծ նկարչին, որով և իտալիան կը փառաւորուի:

Թիշատակարանիս բարձրութիւնն տանու մէկ մետր պիտի լինի. իսկ խարիսխն գրեթէ եօթը մետր: Ամբողջութեան ընդհանուր գիծն հրաշալի է, հինգհարիւր թռականի աւանդէն ընտիր և վայելուչ ոճով շինուած, որոյ վերայ պիտի սքանչանան տեսնողք, վասն զի պայծառ պիտի փայլի սա իւր ճարտարապետական զանազան մարմարիոններու, անագապղինձներու, մարմարեայ մանկիկներու խմբոց և ոսկեզօծեալ յատակաց միախառն բազմազունազարդութեամբն: Յատակի խարիսխն քառանկիւնածեւ է և մեծ սանդղով մի: Մոյթերու վրայէն կը բարձրանան անագապղինձ ութ շքադրամք, որք Ուրբինացոյն ութ ընտիր աշակերտաց կենդանագիր արձանքն են: Մեծ ներքնախարսխի մի և նոյն մոյթերու վերայ կը բարձրանան ռափայեան հրաշալի զարդագործութեամբ ութ որմնախորչեր և անագապղինձ տասն խոյակներ:

Մեծ պատուանդանին ծայրը կանգուն կեցած է անուանի նկարիչն, ի ձախ յենած, և աջով՝ դէպ ի յառաջ քայլ մը առած, ձախ ձեռքով կը բռնէ նկարչաց գոյներու տախտակը, և աջով վրձինը, և գլուխն այլ քիչ մի վեր բարձրացուցած՝ ներշնչութիւն մը ընդունելու ոճով: Արդարեւ գեղեցիկ արձան մը, երեքուկէս մետր բարձր: Թիշատակարանիս ալ ու ձախ կողմերը կան անագապղինձ երկու ընտիր արձանք, յորոց մին կը ներկայացնէ զվերահնուրբինը (Rinascenza), կին մը՝ իբր թէ նոր արթննալու

գիւղին մէջ. իսկ միւսն կը ներկայացընէ զՈգին կերպարանաց (il Genio della forma) այսինքն է, երիտասարդ մարդ մի՝ որ պսակ մի յօրինելու զբաղած կը տեսնուի, երկու դէմք: Թիշատակարանիս մեծ ներքնախարսխն որ մեծ գեղ պիտի ընծայեն գործոյն ամբողջութեան երբ ոսկեզօծեալ են թակային վրայ հաստատուին. առջեւի և ետեւի կողմէն կ'երեւին մարմարիոնէ երեք մանկիկներու խմբեր, որք Ռափայելի գործերէն առնուած են. նոյնպէս նաև մեծ պատուանդանի առաջակողմեան և յետնակողմեան քառակուսի կոփածոյից մէջ գտնուած երկու բարձրաքանդակաց պիտի ներկայացընէ զՌափայել յարգունիս քահանայապետաց Հոռոմայ, և միւսն՝ զՌափայել որ կ'առաջնորդէ վատիկանեան սրահակաց ճարտարապետութեան:

* *

ԽՂՈՒՆԵՐՈՒ ՎՐԱՑ ԵՂՈՂ ԱՅՍԻ ՄԸ ԶԳՈՑՄՈՒՆԹՆ. — Քսանաճեալ երիտասարդն Հարգէյ կը պատմէ, թէ մի քանի աւիս առաջ իւր ընկերով հետ գետին մէջ լողալու գացեր է, և նոյն գետին հինգ մետր խորութեամբ ջրոց մէջ սկսեցին երկու ընկերք լողալ: Երբեմն վեր ելնելով, երբեմն մինչև յատակն իջնելով և խճաքաբեր ժողվելով կը զլւարճանային: Գաղջ էր ջուրն և ախորժելի, որով և Հարգէյ գետոյն յատակը երկայն ժամանակ կենայն կ'ախորժէր, և միայն երբոր չնչառութեան համար բռնադատուէր՝ վեր կ'ենէր ջրոյն երեսը: Այս իւր խաղերուն ժամանակ՝ երբ ջրոյն երեսէն կէս մետր վար էր և չէր տեսնուեր, յանկարծակի կռնակին վրայ սաստիկ հարուած մ'ընդունեցաւ. և այդ հարուածոյն զօրութեամբն բոլորովին յօդոյ դատարկացաւ Հարգէյի թոքերն, և շնարգելութիւնն զօրացաւ. և քաջ լողացողն քարի մը նման ընկաւ և մնաց ջրոյն յատակը: Իսկ զարնողն

էր իւր ընկերն, որ Հարդէյի ջրոյ մէջ յապաղումը տեսնելով, գետին մէջ նետուեցաւ և սաստկապէս զարնուեցաւ Հարդէյի, որ շնչարգելութեան և խղճուելու վիճակին մէջ ունեցած զգացումներն հետեւալ կերպով կը նկարագրէ:

« Գրեթէ ամենեկին խելքս վրաս չէր. արտասուելից ծնողքս և բարեկամներս չորս կողմն պաշարած կը տեսնէի. կենացս ամենայն դէպքերն, եթէ չար և եթէ բարի, և նոյն իսկ անարարբեր գործերն աչացս առջև ներկայացան ծանր ծանր: Մանկութենէս սկսեալ կենացս մանրամասն գործերն պայծառ կերպով կը յիշէի. ն'իմանայի՛ թէ խղճուելու վրայ եմ, և կը յիշեմ՝ թէ այսպէս մտածեցի. — Շատ չարատանջ է եղեր խղճուիլն. — Յետոյ ինքնիւրենս կը հարցընէի՝ թէ արդեօք մարմինս պիտի գտնեն, և կը գողայի յիշելով միայն՝ որ գուցէ երբեք չի գտնուի այն: Դարձեալ կը ջանայի գուշակել՝ թէ արդեօք ընկերս իմացաւ ինձի ակամայ կերպով հասուցած չարիքը, և թէ հիմա կը փութայ գալու զիս ազատելու. — Յետոյ թագուծմ մտացս առջև կը բերէի. կարծես թէ կ'զգայի հողոյ կոյտին մարմնոյս վերայ ինկնալն, և կ'իմանայի որ մաքը իրենց որդւոց կը պատմէին մահս վախ աղբւր համար անոնց վերայ: — Հեռուոր զանգակաց ձայներ կը լսէի. նը տեսնէի պատկերներ, յորս ծիրանի գօտոյ գոյներն իրարու հետ կը խառնուէին, և այդ նկարներն թէպէտ զարմանք կ'ազգէին ինձ, այլ ոչ երկիւղ կամ նեղութիւն: Ամենայն ինչ չորս կողմն խաղաղ էր և հանգարա: Սովորականէ գուրս լաւ վիճակի մը մէջ կ'զգայի ինքզինքս, ջուրն ոչ ցուրտ, ոչ տաք, այլ ախորժելի բարեխառնութեամբ էր: — Վերջապէս զգացի՝ թէ զիս հողէն վեր վերուցին, և կամաց կամաց միտ ընդարձակ տեղ հանեցին, և տեսայ աշխարհս ոտիցս ներքեւ: »

Մնուշտ Հարդէյ մեռնելու մօտ էր այս նկարագրած վիճակին մէջ, իւր ընկերն քաջութեամբ ջրէն հանեց. և սաստիկ զօրաւոր շփմամբ, և արուեստական շնչատուութեամբ զգաստացուց զինքը, որ խտի վրայ պատկած էր, մինչ ընկերն կը գործէր:

* *

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑ ԲԱԶՄԱՄԵՐԴՈՒԹԻՒՆԸ. — Ահաւասիկ գերմանական մեծամեծ քաղաքներու բնակչաց թիւն, ըստ տեղեկութեան վերջին համարաւ կալութեան:

Բեռլին 1,578,794. — Մոնակոյ 349,024. — Բրեսլաւի 335,186. — Համբուրգ 323,923. — Լիբաւ (Լայպզիգ) — 296,025. — Կոլոնի 281,681. — Դրեստա 276,522. — Մագդեբուրգ 202,284. — Փրանկփորտ Մայնի վրայ 179,985. — Հանովեր 163,593. — Քէօնիգսբէրգ 161,666. — Դիւսելդորփ 144,642. — Ալտենա 144,249. — Նորիմբէրգ 143,390. — Ստոտգարտ 139,817. — Եէմից 139,958. — Ելբերփէլդ 125,899. — Բրեննա 125,684. — Դանցիկ 120,333. — Ստետտին 116,228. — Բարմէն 116,114. — Էս-լա-Շարէլ կամ Սախէն 103,470. — Հալէ 101,401. — Բրունզուիք 101,047.

* *

ԿԵՐԱՐԵԿԱՆ ՍՊԱՌՈՒՄԸ Ի ՊԱՐԻՍ. — Սեննայի օստիկանութիւնն հրատարակեց Պարիսու կերակրոց (պաշար) վիճակագրութիւնը ըստ որում 1893 տարւոյ շրջանին մէջ Villettes-ի առանց վաճառանոցին մէջ մտեր են գրեթէ 3 միլիոն կենդանիք, այսինքն է 354,128 կով և եղն. 192,507 որթ. 1,899,584 խոյ և 509,093 խոզ: Պարիսու չորս սպանդանոցաց մէջ մորթուեր են 295,364 կով և եղն. 249,243 որթ. 1,964,589 խոյ, ոչխար և այծ և 327,049 խոզ, որ է ըսել՝ 2,836,255 անասուն:

Գլխաւոր վաճառանոցաց մէջ ծա-

խուեր են 47,022,358 հազարադրամ
միս, այսինքն է, 3,926,457 հազար
ադրամ աւելի քան 1892 տարին.
22,543,160 քիլո հաւեղէնք և որպ.
2,128,454 քիլո կենդանեաց փորո-
տիք. 11,506,203. քիլո պտուղ և ըն-

դեղէնք. 6454 կենդինար ցորեն և
ալիւր. 31,873,431 քիլո ձուկ և փափ-
կամիրթք. 10,518,695 քիլո կարագ.
16,048,996 քիլո հաւկիթ. 7,358,697
քիլո պանիր. 35,331,000 ռստրէ և
244,172,850 քիլո պաքսիմատ:

ԱՋԴ

Կը խմորենք « Բազմավէպ Համդիւարամի » ընթերցող Յարգոյ բաժանորդներէն, որոնք տա-
կաւիմ չեն յղած 1894 ամի բաժանորդագիւմն, փութամ յղել. որպէս զի ժամանակիմ ընդունիմ
մասն 1895 ամիմ թերթերն, որոյ բաժանորդագրութիւնն կը սկսի մոյեմբեր ամսոյ սկիզբէն. ամոնց
որ մինչև դեկտեմբեր ամսոյմ վերջերն չեն վճարեր 1895 ամի բաժանորդագիւմն, և կամ կամ
խաւ չեն իմացըմեր մեզ իրենց հաճութիւնն որ շարունակենք յղել մեր թերթերը՝ թէ ոչ, ըստ կա-
մոմի պիտի դադարի. և զայս ամոր համար կ'իմացնենք զի ըստ չափոյ բաժանորդաց պիտի յա-
ւելումք և կամ մուգեցնենք առաջիկայ տարւոյ տպագրելի օրինակները: